

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

VITA

AZ ORSZÁGOS TERMELŐSZÖVETKEZETI TERMELÉSI VERSENY TOVÁBBFEJLESZTÉSÉÉRT

(SZEMES LAJOS dr.

A termelőszövetkezetek országos termelési versenye már több mint 15 éves múltra tekinthet vissza. A Minisztertanács először 1952-ben hozott határozatot a termelőszövetkezetek szocialista munkaversenyéről és hirdette meg az országos termelőszövetkezeti versenyt „Az ország élenjáró gazdasága” cím, a vándorzászló és egyben pénzjutalom elnyeréséért. Azóta több változtatás történt. A jelenleg érvényben levő verseny kereteit és szabályait az 1962. évi 1024-es kormányhatározat állapította meg.

A TERMELŐSZÖVETKEZETI VERSENY TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

A versenyfeltételek, követelmények változása, fejlődése

A termelőszövetkezetek országos termelési versenyével az 1952-ben megjelenő 1009-es minisztertanácsi határozat nagyon szerény keretek között foglalkozott. „A termelőszövetkezetek gazdasági megszilárdításáról és munkafegyelmének megerősítéséről” szólt, és csupán egy szakasza foglalkozott „A minisztertanács vándorzászlaja elnyerésének feltételei”-vel. Ekkor még csak három szövetkezet került kitüntetésre, illetve kapott pénzjutalmat (az I. 100 000 Ft-ot, a II. 50 000 Ft-ot és a III. 25 000 Ft-ot). A kormányhatározat a verseny feltételeit — érdekes a visszatekintés — a következőkben jelölte meg:

- a) alapszabály és a kormányrendeletek betartása, a szövetkezeti demokrácia érvényesítése, szilárd munkafegyelem és a gazdaság területén való példás rend;
- b) a növénytermelési és állattenyésztési tervek teljesítése, illetve túlteljesítése, a mezőgazdasági munkák határidőre való elvégzése;
- c) az állami kötelezettségek pontos, határidőre való teljesítése.”

A kormányhatározat a verseny eredményének elbírálását az Országos Termelőszövetkezeti Tanács elnökére és a földművelésügyi miniszterre bízta.

1956. IX. 7-én (1089-es) újabb határozatot hozott a minisztertanács „az élenjáró termelőszövetkezeti gazdaságok kitüntetéséről”. Ez a rendelet továbbfejlesztette a versenyszabályokat. Most már három területi kategóriába sorolta (1000 kh-nál nagyobb, 400—1000 kh közötti és 400 kh-nál kisebb) a termelőszövetkezeteket és kategóriánként 3—3 termelőszövetkezetet jutalmazott.

A versenyfeltételek tekintetében ez a rendelet már konkrétan fogalmazott, és mérhetőbb teljesítmények elérését tűzte ki célul. Így a tervek teljesítésének a

mérését kiegészítette a termésátlagokkal, az állattenyésztés fajlagos hozamaival, a 100 kh-ra jutó termelés és árutermelés mennyiségével, az egy tagra jutó termelési értékkel, a 100 kh-ra jutó pénzbevétel alakulásával, a közös vagyoni növelésével, a tagok jövedelmének alakulásával. A rendelet utalt arra is, hogy az elbírálásnál figyelembe kell venni a talajviszonyokat és egyenlő esély esetén a fejlődést is. Az értékelés végrehajtása során azonban még elég sok szubjektív vélemény érvényesülhetett.

Nem sokáig élt azonban ez a rendelet, mert 1957. VIII. 13-án új kormányhatározat látott napvilágot. A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány az 1071. sz. határozatban újraszabályozta a termelőszövetkezeti gazdaságok kikitüntetésének rendjét. A korábbi területi kategorizáláson nem változtatott, de a verseny feltételeit kiegészítette a talaj termőerejének fokozására vonatkozó követelménnyel és első ízben írt elő a gazdálkodás jövedelmezőségének a mérésére komplex mutatót: a „gazdálkodási eredményt”. Ennek a mutatószámoknak a súlya azonban még nem volt kellő mértékű a helyezés elbírálásánál. Ez a rendelet már előírta a megyei, járási versenybizottságok felállítását is.

1960-ban a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány az 1013. sz. rendeletével kiegészítette a korábbi rendelkezést. A kiegészítést a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődése kívánta meg. 1958-ban a termelőszövetkezetek átlagterülete 425 kh volt, és így az akkori területi kategóriák megfelelőek voltak. 1960-ban azonban már a termelőszövetkezetek átlagterülete országosan meghaladta az 1358 kh-t, ezért újabb területi kategóriákat kellett megállapítani. Az ugyancsak három területi kategória határait a következőkben jelölte meg: 2500 kh-nál nagyobb, 1200–2500 kh közötti és 1200 kh-nál kisebb területű termelőszövetkezetek. Vándorzászlót és pénzjutalmat ugyancsak az első három helyezett (összesen 9 tsz) nyert, de éppen e versenymozgalom egyre nagyobb népszerűsége miatt további 7–7 tsz is kapott lehetőséget (összesen 21) elismerő oklevél megszerzésére.

A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1962-ben szabályozta újlag az országos termelési verseny célkitűzéseit, módzatait, amelyeknek alapvető célkitűzése: az összes erőforrások mozgósítása a népgazdasági és üzemi tervek teljesítésére, valamint a tsz-tagok anyagi jólétének az emelésére. A versenyzők létszámának nagymértékű növekedése miatt (1800 tsz) a területi kategóriák száma is növekedett. A rendelet négy területi (4500 szántóegység feletti, 3000–4500, 1500–3000 közötti és 1500 szántóegység alatti) és egy speciális kategóriát jelölt meg. Ez utóbbira azért volt szükség, mert nagyon megnövekedett a különleges közzgazdasági adottságokkal, termelési iránnyal rendelkező termelőszövetkezetek száma, amelyeket nem lehetett együtt versenyeztetni a területi kategóriákba sorolt, „hagyományos” termelési szerkezettel gazdálkodó termelőszövetkezetekkel. A jutalmazottak köre is bővült. Vándorzászlót és pénzjutalmat területi kategóriánként az első öt és a különleges csoportban az első három kapott. További 10–10, illetve 5 elismerő oklevélben részesült. Bővült a versenyben jutalmazhatók száma azzal is, hogy a rendelet lehetőséget adott jársonként 3 és megyénként is 3 olyan tsz jutalmazására, illetve kikitüntetésére, amelyek nem kerültek be az országos verseny díjazottai közé, de az eredményük helyi viszonylatban kiemelkedő volt.

A verseny értékelési módszerét, gyakorlati kivitelezését az Országos Versenybizottság javaslatára az Országos Termelőszövetkezeti Tanács — nagyon helyesen — az újabb körülményeknek megfelelően jelentős mértékben továbbfejlesztette. Az 1966. évi versenyértékelésnél már közvetlen termelési mutatókat nem alkalmaztak. Kizárólagosan szintetikus értékmutatók döntötték el a verseny eredményét.

- Az országos versenyben nem vehettek részt azok a termelőszövetkezetek, amelyek
- nem a jogszabályban és az alapszabályban lefektetett módon működtek és gazdálkodtak;
  - számvitelük és könyvelésük nem tükrözte megnyugtatóan az eredményeket;
  - helytelen adatokat írtak be az értékelő lapokra;
  - hanyag gazdálkodás folytán nagy kár érte a szövetkezetet (pl. állatell hullás, szemvesztés, kötbér);
  - nem fordítottak gondot a balesetelhárítási, egészségvédelmi és tűzrendészeti

érték
zési l
delm
táblá
vetke
halm
kapot
a telj
és a
szerű
zetért

egy n
kateg

leteg
riák
szint
ciáló
elért
jóval
tarto
mérte
kateg

A
mény
idősz
dött. I
során
többe
(jöve
1962.
a vers
másk
ponto
évben
vetke
Az ily
kozni.

- szabályok betartására, s ezért halálos baleset következett be az év folyamán;
 — a társadalmi tulajdon védelmével kapcsolatban nem hoztak megfelelő intézkedést s ezért károsodás érte a szövetkezetet.

Az FM Termelészövetkezeti Főosztálya 1966. november 9-én adta ki a versenyértékelés módszerére, az adatközlő és pontozási lapok kitöltésére, valamint a jellemzési lapok elkészítésére szóló útmutatót. Pontszámokat a termelés értékének és jövedelmezőségének a szántóegységre vetített mutatószámai kaptak (lásd a 40. oldalon az 1. táblázatot). A verseny mutatószámainak színvonala (c oszlop) az országos termelészövetkezeti átlagnál 20%-kal volt magasabb. Amelyik termelészövetkezet 3800 Ft-nyi halmozatlan termelési értéket ért el egy szántóegységre számítva, az 250 pontszámot kapott. Az 1966. évi gazdálkodásért járó pontok száma, a versenymutatók szintjének a teljesítésért, 1000-ban került megállapításra. További pontok jártak a fejlődésért és a gyengébb föld minőségéért. A versenyt felülvizsgáló szervek az alapszabályszerű gazdálkodásért, a majorrendért, a tisztaságért, a kedvezőtlen közgazdasági helyzetért és egyéb tényezőkért (jégverés, árvíz stb.) adhattak pontokat.

A különleges kategóriában az eredményért járó pontszám 1250 volt, mert az egy munkanapra jutó halmozatlan termelési érték is kapott pontszámot. Ebben a kategóriában a vetítési alap 100 Ft beruházott vagyon volt.

A négy területi kategóriában csaknem minden versenymutatót területegységre kellett vetíteni. Ez azért látszott indokoltnak, mert a kategóriák között az egyetlen közös nevező a terület volt. Az elérendő mutató szintje minden kategóriában azonos követelményt támasztott, nem differenciálódott az egyes kategóriákba került termelészövetkezetek ténylegesen elért átlaga szerint. A 20%-kal megemelt országos átlagot a „győzteseknek” jóval meg kellett haladniuk. Mivel azonban az egyes területi kategóriába tartozó termelészövetkezetek különböző lehetőségekkel rendelkeztek, eltérő mértékben tudták meghaladni az átlagot és emiatt nagyon eltért az egyes kategóriákban elért átlagos pontszám, mégpedig

az I. csoportban	2667,
a II. csoportban	2986,
a III. csoportban	3086,
a IV. csoportban	3152 volt.

A többszöri szabályozás is mutatja, hogy a *versenyfeltételek és követelmények, a termelészövetkezeti gazdálkodás megítélésének és értékelésének módja időszakonként megváltozott, a szövetkezeti mozgalom alakulásával együtt fejlődött*. Bármilyen mértékben is változtak azonban a versenyszabályok az évek során, a lényeg mindig az volt, hogy a verseny győztesinek lényegesen többet kellett termelniük az átlagosnál. A gazdálkodás eredményességét (jөvedelmezőségét) kifejező mutatószámok kiképzésére azonban csak az 1962. évi kormányhatározatot követő időben került sor. A korábbi években a verseny részleges célkitűzései évenként változtak. Egyszer a hústermelés, máskor a zöldségtermelés vagy a kukoricatermelés fokozása kapott több pontot. Így gyakran megtörtént, hogy egy-egy üzemág egyik vagy másik évben kivételesen kiemelkedő teljesítményével nyertek olyan termelészövetkezetek is, amelyeknek az üzemi eredménye sokaknál gyengébb volt. Az ilyen nyertesek még egyszer képtelenek voltak az élenjárók közé felsorakozni.

1. táblázat

EREDMÉNYFELMÉRŐ ÉS PONTOZÁSI LAP
I—IV. kategóriában versenyző termelészövetkezetek részére*

Sor- szám	Megnevezés	Versenymutató	Eredményért járó pontszám	Szorozószám
a	b	c	d	e
1.	<i>Egy szántóegységre jutó</i> halmozatlan termelési érték, Ft/sz. e.	3800	250	0,066
2.	bruttó jövedelem, Ft/sz. e.	2200	250	0,114
3.	állami és szövetkezeti szervek- től származó árbevétel, Ft/sz. e.	2600	250	0,096
4.	üzemi felhalmozás, Ft/sz. e.	500	150	0,300
5.	közösből származó részesedés, Ft/sz. e.	1500	100	0,066
6.	Az 1965. évi gazdálkodásért járó pontszám összesen			
7.	A fejlődésért járó pontszám	—	—	—
8.	A gazdálkodásért és fejlődésért járó pontszám összesen			
9.	1 kh közös művelés alatt álló föld- terület kat. tiszta jövedelme	8 ar. korona alatt + 80		
		8 - 10 ar. kor-ig + 40		
10.	<i>A felülvizsgáló szervek által ad- ható pontszámok:</i>			
	a) alapszabályszerű gazdálkodá- sért, majorrendért, tisztasá- gért adható pontszám	példás + 30 + 40		
		hiányos - 30 - 40		
	b) a kedvezőtlen közgazdasági és egyéb tényezők után ad- ható pontszám	+ 30 + 60		
11.	Elért pontszám összesen			

* Az V. kategóriában versenyző tsz-ek részére is hasonló eredményfelmérő lap készült, azzal a különbséggel, hogy náluk a vetítési alap nem a szántóegység, hanem a 100 Ft beruházott vagyion. A fejlődésért járó pontszámot a következőképpen kellett kiszámítani: a területegységre vetített termelési érték utolsó három év alatt elért átlagát viszonyítani kellett a vizsgált évben elért színvonalhoz, és ahány százalékkal jobb volt a tárgyévi eredmény, mint a három évi átlag, az elért pontszámának annyi százalékkal kaphatott több pontot a termelészövetkezet. A többlet pont azonban nem haladhatta meg a gazdálkodás eredményei után elért összes pontszámok 30%-át.

A számtalan összefüggés miatt a termelőszövetkezetek gazdálkodásának megítélése tehát csak az összeredményt reprezentáló szintetikus értékmutatók alkalmazásával lehetséges biztonságosan. A verseny célkitűzéseit és a teljesítés értékelését úgy kell kialakítani, hogy az elmélyült gondolkodásra késztesen minden vele foglalkozót az eredményt kialakító okok feltárása érdekében.

Az utóbbi hét év versenyel alapján helyezést elért termelőszövetkezetek megoszlása

A termelőszövetkezetek versenymozgalmának 15 éves múltjából az utolsó hét évet érdemes megvizsgálni olyan szempontból, hogy egyes termelőszövetkezetek hányszor nyertek versenyhelyezést. (A magyar mezőgazdaság kollektivizálását ugyanis 1960-tól, illetve 1961-től kezdődően tekinthetjük gyakorlatilag befejezettnek.)

Többször felvetődött a versenyek eredményének a kritikája során az ún. „bérelt helyek” kérdése, vagyis az, hogy a versenyfeltételek a régebben — főként már a tőkés rendszerben — kialakult gazdaságoknak kedveznek, azoknak, amelyek jobb földön és kedvezőbb természeti és közgazdasági adottságok között gazdálkodnak. A későbbben alakult és kedvezőtlenebb viszonyok között gazdálkodók indulási hátrányban vannak, a nyeresre alig van esélyük.

Mit mutatnak a számszerű adatok?

A hét év alatt 222 tsz nyert zászlót és pénzjutalmat, illetve oklevelet, a nyeresi lehetőségek, azaz a helyezések száma pedig 400 volt. A versenyben tehát a hét év alatt egy termelőszövetkezet átlagosan csaknem kétszer nyert ($400:222=1,80$). Az egyszeri, kétszeri stb.-szeri nyertesek számát az alábbi adatok szemléltetik:

	Helyezést elért tsz-ek száma
Egyszer	127
Kétszer	51
Háromszor	21
Négyyszer	15
Ötször	3
Hatszor	2
Hétszer	3

Összesen: 222

A számok alakulása azt mutatja, hogy a „bérelt hely” kritikájának van némi alapja. Ha ugyanis figyelmen kívül hagyjuk a 127 egyszer nyert termelőszövetkezetet, akkor a megmaradó 95-re közel háromszori nyeres jutott ($273:95=2,87$). Kétségtelen, hogy azok a termelőszövetkezetek, amelyek többször (vagy mindig) nyertek*, valóban olyan kollektív gazdaságok, ahol a termelés tökéletesen megalapozott, olyan anyagi és szellemi tartalékokkal rendelkeznek, hogy évről évre képesek saját teljesítményüket is jelentősen túlszárnyalni.

* A nyertesek közül a székesfehérvári Szabad Élet Tsz, a baresi Vörös Csillag Tsz és a nyíregyházi Ságvári Tsz hétszer, a besnyői Sallay Tsz és a zalavári Új Idő Tsz pedig hatszor ért el helyezést.

2. táblázat

A VERSENYHELYEZÉSEK ÉS A HELYEZÉST ELÉRT TERMELŐSZÖVETKEZETEK
MEGYEI MEGOSZLÁSA

Sor- rend*	Megye	A hét év alatt		
		a versenyhelyezések száma	a helyezést elért tsz-ek	
			száma	aránya a megye összes tsz-éhez (%)
<i>a</i>	<i>b</i>	<i>c</i>	<i>d</i>	<i>e</i>
1.	Komárom	22	12	19,4
2.	Csongrád	32	18	13,6
3.	Békés	43	21	13,1
4.	Szolnok	37	17	12,4
5.	Fejér	26	12	11,3
6.	Pest	32	19	9,5
7.	Tolna	21	12	9,4
8.	Győr-Sopron	20	15	9,1
9.	Veszprém	29	17	8,9
10.	Hajdú-Bihar	26	15	8,2
11.	Bács-Kiskun	28	17	7,9
12.	Baranya	15	10	7,4
13.	Szabolcs-Szatmár	31	15	5,7
14.	Vas	12	6	3,3
15.	Nógrád	3	3	3,2
16.	Heves	5	4	3,0
17.	Somogy	14	5	2,2
18.	Borsod-Abaúj-Zemplén	3	3	1,1
19.	Zala	1	1	0,5
	Összesen	400	222	—

* Így alakul a megyék sorrendje, ha az egyes megyékben a nyertes tsz-ek számát a megye összes termelészövetkezetének számához viszonyítjuk.

A helyezések és nyertes termelőszövetkezetek számának megyénkénti megoszlását a 2. táblázat tartalmazza. Meglepően gyengén szerepeltek az országos versenyben a rosszabb természeti adottságokkal rendelkező hegyvidéki, zömmel lejtős területen gazdálkodó Zala, Borsod és Nógrád megyei termelőszövetkezetek.

AZ ÚJ GAZDASÁGIRÁNYÍTÁSI RENDSZER KÖVETELMÉNYE
A GAZDÁLKODÁS EREDMÉNYESSÉGÉNEK MEGÍTÉLÉSÉVEL KAPCSOLATOSAN

Az új gazdasági mechanizmus bevezetése szükségszerűen magával hozza a termelési verseny szabályainak, feltételeinek továbbfejlesztését.

Miután a mennyiségi előirányzatok mellett *döntő tényezővé válik a gazdálkodás jövedelmezősége*, a termelést, illetve az árutermelést úgy kell megszervezni, beállítani, hogy a termelvények mennyisége és minősége szorosan fedezze a tényleges szükségletet, piacra találjon a termény és a termék, mert csak így lesz realizálható a gazdálkodás során elért jövedelem.

A jövőben *az anyagi eszközökkel való takarékoságra és a munka ésszerű felhasználására mindenképpen nagy súlyt kell helyezni*. Arra kell törekedni, hogy minél kevesebb eszköz igénybevételével legyen magasabb a termelési színvonal, ami csak a rendelkezésre álló erőforrások legteljesebb és hatékonyabb felhasználásával érhető el.

A Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa és a területi szövetségek megalkotása minden bizonnyal új helyzetet teremt a verseny szervezésének, programjának és kiértékelésének rendszerében is.

Valószínű, hogy akkor lesz jó a jövőbeni versenyszabály, ha azokat a termelőszövetkezeteket fogja az elsők közé sorolni, amelyek az említett feladatoknak teljesebben megfeleltek.

E tanulmány célkitűzése az, hogy az elmúlt évek tapasztalataiból leszűrt tanulságok felhasználásával néhány javaslatot tegyen a termelőszövetkezetek országos termelési versenyének továbbfejlesztésére.

Az értékelés jelenlegi módszereinek kiegészítése érdekében javasolt új mutatószámok és vetítési alapok alakulását és ennek következtében a helyezést elért termelőszövetkezetek sorrendjének változását az 1966. évi versenyben kitüntetett termelőszövetkezetek adatainak felhasználásával szemléltetem.

Tegészen bizonyos, hogy a kialakuló vita során az itt közölt javaslatok módosulnak, kiegészülnek és végső soron a hozzáértő szakemberek együttes közreműködésével kialakul egy olyan versenyértékelési rendszer, amely megfelelő módon fejezi ki a termelőszövetkezetek szövetségi-vállalati gazdálkodásának színvonalát.

Az 1966. évi versenyben 68 termelőszövetkezet nyert helyezést, de jelen tanulmányban elemzésre 62 tsz adata került, mert 6 tsz anyaga nem állt rendelkezésre. A három nagyobb területi és a különleges csoportból 1-1, míg az 1500 sz. e. alatti csoportból 2 tsz anyaga hiányzik.

A kisorsított termelőszövetkezetek csekély száma és kategóriánkénti egyen-

letes megoszlása érdemben nem változtatja meg a csoportok összehasonlíthatóságát.

Az eredmények viszonyítási alapja

Az eddigi versenyek során az egyik fő vetítési alap a földterület volt. A közös terület egy szántóegységre jutó halmozatlan termelési értékért, bruttó jövedelemért stb.-ért kapták a pontok döntő hányadát a termelőszövetkezetek. A föld valóban a mezőgazdasági termelés egyik legfontosabb termelési eszköze és megfelelő kihasználása népgazdasági érdek is. A termelőszövetkezetek megalakulásának az idején és az azt követő években elfogadhatóan jó vetítési alap is volt a földterület. Az álló- és forgóeszközök növekedése következtében azonban ma már kizárólag a földterület nem lehet a fő vetítési alap.

A több álló- és forgóeszköz, valamint munka növeli a termelés értékét és jövedelmét. Így változatlan területen emelkedik a termelés összes és egyben területegységre számított eredménye. Ezzel magyarázható, hogy évek során a rendelkezésre álló terület fokozatos és nagymértékű esökkenése mellett állandóan emelkedett a termelés eredménye, a termelés színvonala a mezőgazdaságban, a termelőszövetkezetekben.

A nagyobb befektetésből származó ugrásszerű termelésnövekedést — és egyben a szövetkezetek közötti összehasonlításban a torzító hatást — jól szemlélteti a földesi Rákóczi és az orosházi Szabadság tsz-ek 1966. évi eredménye. Az előbbi első helyezést nyert a 4500 szántóegység feletti csoportban, az utóbbi negyedik lett az 1500—3000 közötti kategóriában. A Rákóczi Tsz 40 ezer férőhelyes tojóházat, a Szabadság Tsz 10 000 négyzetméteres hajtatóházat helyezett üzembe több milliós beruházással. Mind a kettő egy esztendő alatt erősen megemelte a halmozatlan termelési értéket és a jövedelmet. A szántóegységben kifejezett terület azonban változatlan maradt, így természetesen megemelkedett az egy szántóegységre jutó halmozatlan termelési érték, jövedelem, árbevétel stb. mutatószám értéke.

A szántóegység — mint vetítési alap — a tájankénti összehasonlításban is kisebb-nagyobb fogyatékoságot rejt magában. Egy kh szántóterület nem azonos termőképességű pl. a dél-tiszántúli löszháton, mint a hajdúsági rossz minőségű szikes területen. Az előbbi nyilvánvalóan többért. Igaz, a versenyszabályzat szerint a gyengébb minőségű földek miatt több pontot kellett adni, ez azonban csak kismértékben enyhítette a földek minőségi különbségéből adódó eltéréseket.

Új vetítési alapot kell tehát keresni, amely jobban megközelíti a tényleges termelőképességet, azaz a javasolt egyik viszonyítási alapot. Ennek megállapítása érdekében pedig „közös nevezőre” kell hozni a különböző termelőeszközöket. Keresni kell olyan megoldást, amelyben a föld is értékelésre kerül mint termelőeszköz.

Régóta kutatott probléma a föld termelőeszköz-egyenértékének meghatározása, de általánosan elfogadott módszer még ma sincs. E tanulmányban felvetek egy megoldást, de kizárólag a versenyértékelésben való alkal-

mazás igényével, amellyel nem a tényleges érték megállapítására, hanem az üzemek közötti viszonylagosság kifejezésére törekszem.

A termelés eredménye, a termelés mennyisége és minősége nagymértékben függ a földterület nagyságától és minőségétől.

Az aranykoronában kimutatott kataszteri tiszta jövedelem — bár ismertek a fogyatékoságai — kifejezi a földek minőségét is, ezért az aranykorona felfogható a föld nagyságának és minőségének egységes területi mértekegységként is. Egy aranykoronát jobb minőségű földön kisebb darab terület képvisel, mint a rosszabb minőségűn.

A termelőszövetkezeti gazdaságok közötti lényeges földminőségkülönbség a földhasználati díj kategóriájának alkalmazását indokolja. A földhasználati díjának tekinthetjük — jobb hiányában — az aranykorona alapján megállapított értékrészt, amit a mindenkori fennálló rendelkezések szerint földadóként kell fizetni.

Ezen megfontolások alapján a földhasználati díj segítségével fejezem ki a *föld eszközezenértékét*.

Az iparban 5% az eszközelekötési járulék. Ha 5%-kal számolunk a földnél is*, azaz a földhasználati díjat 5%-os eszközelekötési járuléknak tekintjük, akkor egy aranykorona-értékű föld eszközezenértéke:

$$\frac{15 \cdot 100}{5} = 300 \text{ Ft,}$$

tehát 1 kh 10 aranykorona-értékű földé 3000 Ft, mert 3000-nek az 5%-a 150 Ft**.

A módszer illusztrálására közölt számításban tehát a földhasználati díj aranykoronánként 15 Ft-tal növeli meg a költségeket. Az összes befektetések hatékonysági vizsgálatában pedig aranykoronánként 300 Ft-ot vettem számításba, mint eszközezenértéket.

Vitatható, hogy helyes-e a munkadíjat is beszámítani az összes befektetésekbe. Az év eleji forgóeszközök (pénzforgalmi eszközök) ugyanis egyben fedezetül szolgálhatnak a munkadíjak kifizetésére, azaz a mérlegben tartálékolható annyi forgóeszköz, amennyi az év első hónapjaiban kell a munkadíjakra, majd a forgási sebesség útján biztosítható a munkadíj kifizetése az év folyamán is. Az elmúlt évek során azonban kevés olyan erős termelőszövetkezet volt, amely az elmondottak szerint járt el, azaz kevesen tudták saját erőből fedezni az év elején a munkadíjat. A legtöbb termelőszövetkezet forgóeszközhiánnyal küzdött nemcsak év elején, hanem év közben is. A munkadíjakat, illetve az előlegeket, a termelési szerződések, illetve a dotáció segítségével biztosították. Mindezekre tekintettel jutottam arra a következtetésre, hogy helyes beszámítani a munkadíjat az összes befektetésbe.

* Megjegyzem, hogy a tőkés rendszerben csak 1,5–2,5%-os kamatigénnyel számolnak a föld értéke után a klesény kockázat miatt.

** Egy aranykorona után 5 kg búza földadóval és 300 Ft/ha búzával számoltam. A rendelkezések esetleges változása természetesen változtat az összegszerűsége.

3. táblázat

A BEFEKTETÉSEK SZÁZALÉKOS MEGOSZLÁSA
(1966. január 1.)

Sor- szám	Megnevezés	Mérték- egység	A 62 tsz adata	4500	4500—	3000—	1500	A külön- leges kategó- riában
				sz. e. feletti	3000	1500	sz. e. alatti	
				sz. e. közötti				
a	b	c	d	e	f	g	h	i
1.	A föld eszközezenértéke	%	24,4	27,4	23,5	23,7	19,5	18,4
2.	Az év eleji összes eszközértéke	%	57,5	56,0	60,5	57,7	61,5	46,9
3.	Az összes befektetés értéke	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

4. táblázat

A RÁFORDÍTÁSOK ÉRTÉKÉNEK SZÁZALÉKOS MEGOSZLÁSA
(1966. évi adatok)

Sor- szám	Megnevezés	Mérték- egység	A 62 tsz adata	4500	4500—	3000—	1500	A külön- leges kategó- riában
				sz. e. feletti	3000	1500	sz. e. alatti	
				sz. e. közötti				
a	b	c	d	e	f	g	h	i
1.	Földhasználati díj	%	3,6	4,4	3,8	3,3	2,9	1,6
2.	Állóeszköz értékleírás	%	3,4	3,4	3,7	3,4	3,4	2,3
3.	Forgóeszköz-felhasználás*	%	39,0	39,2	40,5	40,5	36,3	34,3
4.	Anyagjellegű ráfordítás (1+2+3)	%	46,0	46,9	48,0	47,2	42,6	38,2
5.	Egyévi összes munkadíj	%	54,0	53,1	52,0	52,8	57,4	61,8
6.	Összes ráfordítás (4+5)	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* A forgóeszköz-felhasználás kiszámítása: halmozatlan termelési érték — rendelkezésre álló bruttó jövedelem = halmozás nélküli eszközfelhasználás — állóeszköz értékleírás = forgóeszköz-felhasználás.

A befektetések értékének megállapításakor az év eleji eszközök értékét vettem alapul, mivel ezek álltak rendelkezésre a tárgyév termeléséhez.

Az ismertetett módon kiszámított föld-eszközgyenérték és az összes egyéb befektetések arányát a 3. táblázat adatai szemléltetik.

A másik viszonyítási alapnak a tárgyév termeléséhez felhasznált élő- és holtmunka-ráfordítások összegét javaslom.

A ráfordítások értékének százalékos megoszlását a 4. táblázat tartalmazza.

Az eredmények összehasonlíthatósága

A verseny mutatószámait az eredmények és a vetítési alapok hányadosai határozzák meg. Az 1966. évi verseny alapmutatószámai — amint már szó volt róla — területegységre, azaz egy szántóegységre vonatkoztak. *A javasolt új mutatószámok vetítési alapja az összes befektetés és az összes ráfordítás értéke.*

1000 Ft ÖSSZES BEFEKTETÉSRE SZÁMÍTOTT MUTATÓSZÁMOK
(1966. évi adatok)

5. táblázat

Sor- szám	Megnevezés	Mérték- egység	A 62 tsz adata	4500 sz. e. feletti	4500— 3000	3000— 1500	1500 sz. e. alatti	A külön- leges kategó- riában
				sz. e. közötti				
területi csoportban								
a	b	c	d	e	f	g	h	i
1.	Halmazatlan termelési érték	Ft	430	413	393	445	424	676
2.	Bruttó jövedelem	Ft	289	280	257	290	292	469
3.	Vállalati bruttó jövedelem	Ft	244	250	224	235	242	321
4.	Tiszta jövedelem	Ft	108	111	97	103	102	122
5.	Vállalati tiszta jövedelem	Ft	92	101	83	83	82	94
6.	A halmazatlan termelési érték, a bruttó jövedelem és a vállalati tiszta jövedelem együttesen*	Ft	812	797	733	818	798	1239

* A jövedelmhezősségi szemlélet erősebb kidomborítása érdekében alkalmaztam ezt a technikai megoldást, és így a mutatószámok abszolút nagyságában a bruttó jövedelem kétszeres, a tiszta jövedelem háromszoros súllyal szerepel.

A versenyértékelés során tehát az összes befektetésekhez és ráfordításokhoz viszonyítjuk a halmozatlan termelési értéket, a bruttó jövedelmet és a vállalati tiszta jövedelmet (lásd az 5. és 6. táblázatot).

6. táblázat

1000 Ft ÖSSZES RÁFORDÍTÁSRA SZÁMÍTOTT MUTATÓSZÁMOK
(1966. évi adatok)

Sor- szám	Megnevezés	Mérték- egység	A 62 tsz adata	4500	4500—	3000—	1500	A külön- leges kategó- rában
				sz. c. feletti	sz. c. közötti	sz. c. közötti		
területi csoportban								
a	b	c	d	e	f	g	h	i
1.	Halmozatlan termelési érték	Ft	1287	1337	1277	1258	1277	1202
2.	Bruttó jövedelem	Ft	867	923	835	819	881	834
3.	Vállalati bruttó jövedelem	Ft	732	817	729	664	729	572
4.	Tiszta jövedelem	Ft	325	385	315	292	307	217
5.	Vállalati tiszta jövedelem	Ft	275	337	269	234	249	167
6.	A halmozatlan termelési érték és a bruttó jövedelem és vállalati tiszta jövedelem együtt	Ft	249	2597	2381	2311	2407	2203

Számításaimban mindenütt a számviteli rendszer jelenleg alkalmazott kategóriáit használtam annak minden előnyével és fogyatékságaival együtt. Emiatt bizonyos kategóriák mögött nem mindig a tényleges tartalom van. Pl. a tanulmányban használt tiszta jövedelem ténylegesen kisebb, mint a valóságos, mert az összes tagrészesedésből jelenleg nem különíthető el a nyereségrészesedés. Ezek a fogyatékságok azonban nem változtatják meg a lényegét és alkalmasak a módszer bemutatására.

A kategóriák és kiszámításuk módja a következő:

1. *Halmozatlan termelési érték* = összes árbevétel - forgalmi adó + árbevételben nem jelentkező termékkibocsátás + saját kivitelezésű beruházás + javító műhely készletre termelt álló- és forgóeszközök + + vagy - mezőgazdasági eredetű készletek változása - a mezőgazdasági eredetű termelvények vásárlása. (A tétel megtalálható a zárszámadási II./1. sz. melléklet 38. sorában, a 4. függőleges oszlopban.)

2. *Bruttó jövedelem* = a zárszámadás szerinti „rendelkezésre álló bruttó jövedelem”-mel, amiben benne van az épületek és ültetvények értékleírása + az üzemviteli állami támogatás is. (A zárszámadási „II. Bruttó jövedelem kimutatás” 33. sora és d) oszlopa.)

3. *Vállalati bruttó jövedelem (gazdálkodási eredmény)* = bruttó jövedelem - alkalmazottak munkadíja - adó és köztelér. (Gyakorlati kiszámítása: a rendelkezésre álló bruttó jövedelemből le kell vonni a zárszámadási III. Jövedelemfelhasználási kimutatás 2. a) és b), valamint a 8. a) sorának a 3. oszlopban található együttes összegét.)

4. *Tiszta jövedelem* = bruttó jövedelem - munkadíj, azaz - alkalmazottak munkabére - tagok

nem munkaegység szerinti részesedése — tagok munkaegység szerinti részesedése. (Kiszámítása: a rendelkezésre álló bruttó jövedelemből le kell vonni a zárszámadási „III. Jövedelemfelhasználási kimutatás” 8. a), c) d) sorainak a 3. oszlopban található együttes összegét.) A tiszta jövedelem tehát magában foglalja a felhalmozást, a földjárdékot, a nyereségrészesedést, az adót és közterhet.

5. *Vállalati tiszta jövedelem* = tiszta jövedelem — adó és közteher. (A tiszta jövedelemből le kell vonni a zárszámadási „III. Jövedelemfelhasználási kimutatás” 2. a) és b) sorának a 3. oszlopban található együttes összegét.) A vállalati tiszta jövedelemben tehát a felhalmozás, a földjárdék és a nyereségrészesedés van benne.

Abban az esetben, ha mind a befektetési, mind a ráfordítási mutatók azonos súllyal kerülnek elbírálásra és egyben az említett súllyal szerepelnek a tárgyalt halmozatlan termelési érték és jövedelmezőségi mutatók, ezek összege — mint pontszám — alapul szolgálhat a verseny eredményének az értékelésére (lásd a 7. táblázatot).

A VERSENYÉRTÉKELÉS ALAPMUTATÓSZÁMAI

7. táblázat

Sor- szám	Megnevezés	Mérték- egység	A 62 tsz adata	területi csoportban				A külön- leges kategóri- ában
				4500 sz. e. feletti	4500— 3000	3000— 1500	1500 sz. e. alatti	
a	b	c	d	e	f	g	h	i
1.	1000 Ft összes befektetésre szá- mított halmozatlan termelési érték, bruttó jövedelem és vál- lalati tiszta jövedelem együt- tesen	Ft	812	797	733	818	798	1239
2.	1000 Ft összes ráfordításra szá- mított halmozatlan termelési érték, bruttó jövedelem és vál- lalati tiszta jövedelem együt- tesen	Ft	2425	2582	2381	2311	2407	2203
3.	Összesen, mint versenyértékelési alapmutató I. (1+2)	Ft	3237	3379	3114	3129	3105	3442

A javasolt versenyértékelési módszer az 1966. évvel szemben egyszer-
rűbb, mert nem kell a versenymutatót és az azért járó „standard” pontszá-
mot évről évre megállapítani. Elmarad a tényleges eredmény után járó
pontszám „szorzószámos” kiszámítása is, mert a versenyértékelés alapmu-
tatószámait eleve meghatározzák az 1000 forintos befektetésre, illetve rá-
fordításra számított összegek.

A különböző értékmutatók nagyságának megfelelően a 8. táblázatban
kimutatottak szerint alakulnak az 1962-ben kitüntetett termelészövetkeze-
tek helyezési sorrendje.

Eredeti sorrend	Megnevezés	Halmozatlan termelési érték				Bruttó jövedelem				Vállalati tiszta jövedelem				Együttesen			
		1000 Ft összes befektetésre jutó		1000 Ft ráfordításra jutó		1000 Ft összes befektetésre jutó		1000 Ft ráfordításra jutó		1000 Ft összes befektetésre jutó		1000 Ft ráfordításra jutó		1000 Ft összes befektetésre jutó		1000 Ft ráfordításra jutó	
		Sorrend		Sorrend		Sorrend		Sorrend		Sorrend		Sorrend		Sorrend		Sorrend	
I. KATEGÓRIA																	
1.	Földes, Rákóczi	351	14	1357	7	235	14	910	8	88	12	339	8	674	14	2606	6
2.	Kondoros, Dolgozók	470	3	1214	14	279	10	722	14	82	14	211	14	831	8	2147	14
3.	Mágocs, Béke	498	1	1381	3	299	4	830	13	132	1	365	4	929	1	2576	8
4.	Tiszaöldvár, Lenin	394	10	1314	10	265	12	882	9	99	9	330	9	758	11	2526	11
5.	Besnyő, Sallay	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6.	Döbrököz, Zöld Mező	407	8	1465	1	320	2	1152	1	126	3	454	1	853	5	3071	1
7.	Rákóczifalva, Rákóczi	376	12	1370	5	270	11	986	4	99	10	360	5	745	12	2716	3
8.	Tiszaöldvár, Szabad Nép	441	6	1314	11	296	6	881	10	110	7	327	10	847	6	2522	12
9.	Cibakháza, Vörös Csillag	387	11	1340	8	293	8	1012	3	100	8	346	7	280	10	2698	4
10.	Hajdúböszörmény, Béke	468	4	1310	11	328	1	920	7	111	6	310	11	907	2	2540	10
11.	Újkígyós, Aranykalász	371	13	1314	9	263	13	929	6	85	13	299	12	719	13	2542	9
12.	Töröksztrmiklós, Aranykalász	438	7	1283	13	297	5	871	11	97	11	284	13	832	7	2438	13
13.	Mélykút, Új Élet	450	5	1371	4	308	3	937	5	118	4	359	6	876	4	2667	5
14.	Kevermes, Lenin	394	9	1435	2	287	9	1046	2	115	5	418	2	796	9	2899	2
15.	Csávoly, Egyetértés	474	2	1365	6	293	7	845	12	130	2	373	3	897	3	2583	7
II. KATEGÓRIA																	
1.	Harta, Új Élet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2.	Baksa, Ezüstkalász	577	1	1276	6	318	1	704	11	126	3	279	7	1021	1	2259	11
3.	Székesfehérvár, Szabad Élet	429	5	1324	5	287	5	917	4	108	4	246	5	824	5	2587	5
4.	Barcs, Vörös Csillag	309	13	1404	2	228	12	961	2	83	7	381	3	620	13	2746	1
5.	Szeged, Móra Ferenc	410	6	1196	12	232	11	680	12	66	10	193	12	708	9	2069	12

SZEMELT: A termelőszövetkezeti verseny továbbfejlesztéséért

6.	Dánszentmiklós, Micsurin	477	3/	1400	3/	311	3/	914	5/	130	2/	383	2/	918	3/	2697	3
7.	Nagybánhegyes, Zalka, Máté	402	8	1252	7	284	6	888	6	74	8	231	10	760	7	2371	7
8.	Harta, Béke	399	9	1370	4	271	8	934	3	101	5	348	4	771	6	2652	4
9.	Somberek, Egyesült Béke Óre	533	2	1447	1	315	2	1070	1	130	1	447	1	978	2	2964	2
10.	Szeged, Új Élet	448	4	1248	9	294	4	822	9	85	6	238	9	827	4	2308	8
11.	Szentes, Árpád	385	10	1201	11	273	7	855	8	58	11	229	11	716	8	2285	10
12.	Boly, Kossuth	343	12	1250	8	240	9	878	7	71	9	261	8	654	11	2389	6
13.	Orosháza, Új Élet	410	7	1164	14	223	13	635	13	56	12	161	14	689	10	1960	13
14.	Röszke, Kossuth	357	11	1189	13	240	10	340	14	56	13	188	13	653	12	1717	14
15.	Mohács, Új Barázda	289	14	1208	10	183	14	769	10	53	14	324	6	525	14	2301	9

III. KATEGÓRIA

1.	Kisvárdra, Rákóczi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2.	Zalavár, Új Idők	342	14	1325	4	252	13	976	3	76	9	293	4	670	14	2594	4
3.	Vásárosnamény, Vörös Csillag	477	4	1190	11	301	5	751	10	73	10	182	11	851	6	2123	11
4.	Orosháza, Szabadság	536	2	1244	7	291	8	675	13	101	4	234	7	928	2	2153	10
5.	Baja, Lenin	429	8	1381	2	300	6	965	4	109	2	351	2	838	7	2697	2
6.	Gyermely, Petőfi	529	3	1385	1	354	2	926	6	132	1	345	3	1015	1	2656	3
7.	Szikáncs, Vörös Csillag	429	9	1235	10	266	11	767	9	70	11	203	9	765	12	2205	9
8.	Győr, Búzakalász	573	1	1179	13	272	10	559	14	78	8	162	13	923	3	1900	14
9.	Galgahévíz, Rákóczi	450	7	1236	9	358	1	983	2	69	12	189	10	877	4	2408	6
10.	Hajdúböszörmény, Kossuth	415	11	1292	5	302	4	942	5	87	6	270	5	804	9	2504	5
11.	Kiskunlacháza, Petőfi	418	10	1278	6	277	9	848	7	80	7	246	6	775	11	2372	7
12.	Újszentiván, Új Élet	408	12	1179	14	251	14	727	11	53	14	152	14	712	13	2058	12
13.	Szőny, Szabadság	452	6	1189	12	260	12	685	12	67	13	176	12	779	10	2050	13
14.	Hajdúböszörmény, Ságvári	464	5	1243	8	310	3	831	8	87	5	233	8	861	5	2307	8
15.	Mohács, Új Élet	405	13	1352	3	297	7	991	1	107	3	356	1	809	8	2699	1

IV. KATEGÓRIA

1.	Nyíregyháza, Ságvári	437	7	1222	11	278	9	777	11	71	10	198	11	786	8	2197	11
2.	Nagyér, Vörös Lobogó	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3.	Mándok, Új Élet	554	1	1274	7	422	1	970	6	105	2	242	7	1081	1	2486	6

GAZDALKODÁS, XI. évfolyam, 11. szám, 1967.

Eredeti sorrend	Megnevezés	Halmozatlan termelési érték				Bruttó jövedelem				Vállalati tiszta jövedelem				Együttesen			
		1000 Ft összes befektetésre jutó		1000 Ft ráfordításra jutó		1000 Ft összes befektetésre jutó		1000 Ft ráfordításra jutó		1000 Ft összes befektetésre jutó		1000 Ft ráfordításra jutó		1000 Ft összes befektetésre jutó		1000 Ft ráfordításra jutó	
		Sorrend	Sorrend	Sorrend	Sorrend	Sorrend	Sorrend	Sorrend	Sorrend	Sorrend	Sorrend	Sorrend	Sorrend	Sorrend	Sorrend	Sorrend	Sorrend
4.	Heves, Kossuth	456	5	1274	8	326	6	912	7	85	6	238	8	867	6	2424	7
5.	Hermánszeg, Béke	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6.	Szombathely, Felszabadulás	180	13	1564	1	165	13	1433	1	63	13	544	1	408	13	3541	1
7.	Környe, Vörös Csillag	470	4	1191	13	206	12	521	13	68	11	172	13	744	10	1884	13
8.	Simaság, Május 1	497	2	1285	6	323	7	837	9	100	4	259	6	920	3	2381	8
9.	Bácsa, Kossuth	287	12	1364	4	216	10	1029	4	73	9	346	3	576	12	2739	4
10.	Nagybánhegyes, Aranykalász	441	6	1317	5	338	3	1010	5	95	5	282	5	874	5	2609	5
11.	Ambrózfalva, Dimitrov	411	10	1209	12	279	8	822	10	63	12	185	12	753	9	2216	10
12.	Nógrádmarecal, Aranykalász	413	9	1366	3	330	5	1092	3	101	3	334	4	844	7	2792	3
13.	Gógánfa, Vorosilov	406	11	1256	10	213	11	660	12	74	8	229	9	693	11	2145	12
14.	Ipolyvece, Alkotmány	422	8	1452	2	411	2	1415	2	118	1	405	2	951	2	3272	2
15.	Dabas, Szikra	475	3	1262	9	337	4	897	8	82	7	219	10	894	4	2378	9
V. KATEGÓRIA																	
1.	Budapest, XI. Sasad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2.	Fényeslitke, Gárdonyi	535	7	1284	2	437	5	1049	2	111	2	266	2	1083	6	2599	1
3.	Budapest, XXI. Duna	829	1	1119	7	546	1	738	5	62	7	83	7	1437	1	1940	7
4.	Budapest, XVIII. Szabadság	779	2	1187	5	483	2	736	6	98	3	150	5	1360	2	2073	5
5.	Tokod, Aranykalász	619	4	1314	1	430	6	914	3	133	1	283	1	1182	4	2511	2
6.	Nagykovácsi, Vörös Hajnal	751	3	1183	6	439	4	692	7	82	5	129	6	1272	3	2004	6
7.	Szamosatárfalva, Ady	553	6	1210	3	482	3	1055	1	84	4	183	2	1119	5	2448	3
8.	Siófok, Egyetértés	583	5	1192	4	396	7	810	4	76	6	156	4	1055	7	2158	4

SZEMES: A termelőszövetkezeti verseny továbbfejlesztéséért

Egyéb versenyfeltételek

Az 1966. évi verseny külön pontszámmal honorálta az állami és szövetkezeti szervektől származó árbevételt. Az előírt szint teljesítése (2600 Ft/sz. e.) ugyanannyi pontszámot kapott (250-et), mint a halmozatlan termelési érték, illetve a bruttó jövedelem.

A jövőben az összes árbevételt volna tanácsos figyelembe venni, nem pedig csak az állami és szövetkezeti szervektől származókat. A pontozás alapja lehet az árbevétel és a halmozatlan termelési érték összehasonlítása.

Az üzemi felhalmozás és az egy tagra jutó részesedés mutatóját csökkentett súllyal kellene számításba venni, mert — amint már szó volt róla — benne van a bruttó jövedelemben, illetve a vállalati tiszta jövedelemhez való viszonyában.

A javasolt új versenyértékelés szerint elhagyható a föld gyenge minőségéért, a kedvezőtlen közgazdasági helyzetért és egyéb tényezőkért végzett pontozás, mert ezek egy része az új vetítési alapokban szerepel.

A majorrend, a tisztaság azonos eredményt elért szövetkezeteknél legyen csak döntő, így a szubjektív elbírálás lehetőségei csökkennek.

A kiegészítő pontozás rendszerében *helyet kell, hogy kapjanak olyan megoldások is, amelyek a termelőszövetkezetek szövetkezeti jellegét erősítő eredményeket fejezik ki.* Gondolok itt pl. a tagrészesedés és felhalmozás évenkénti növelésére, a szociális-kulturális ellátásra, a tagok és a családtagok foglalkoztatottságának színvonalára, a tagsűrűség alakulására stb. Úgy gondolom, hogy a vita során kialakulhat egy elfogadható megoldás, amelyben megfelelő elismerést kapnak a szövetkezeti jellegét erősítő törekvések is.

A TERMELŐSZÖVETKEZETEK CSOPORTOSÍTÁSA

A verseny területi kategóriái többször kaptak bírálatot, elsősorban azért, mert egy-egy kategóriában — főként a nagyobb területűekben — kisebb eredménnyel, azaz kevesebb pontszámmal is magasabb helyezést lehetett elérni, mint a másikban. Élesen úgy is felvetődött a kérdés, hogy egyáltalán szükség van-e a továbbiakban a területi kategóriákra?

A termelőszövetkezeti „nagyüzem”* kialakítása az első időben döntő gazdaságpolitikai célkitűzés volt. Ezért a területi kategóriák felállítása annak idején helyes volt. A nagyobb üzem a megalakulást követő években jóval több nehézségekkel küzdött, mint a kisebb. (A nagyobb területegységre számítva kevesebb eszközzel rendelkezett; hiányoztak a nagyobb üzem vezetéséhez szükséges gyakorlott, nagyobb tudású szakemberek stb.) Ezek indokolták elsősorban a területi kategóriák felállítását.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése óta 6—7 év telt el. Az üzemek többé-kevésbé kialakultak, a területük állandósult. Miután a területnagyság nem öncél, hanem eszköz a több és jövedelmezőbb termelésre, ezért tanácsos megvizsgálni, hogy időközben mit változott a helyzet. Korábban

* Az üzem nagyságát az első időben csak a földterület nagyságával fejezték ki.

ugyanis a kisebb területű csoportok jobban voltak eszközrel ellátva, mint a nagyobbak. Ma már ezen a téren is jelentős változás történt.

Az eszközellátottságban az 1965. év végén — ami megfelel az 1966. év elejének — nem volt lényeges különbség a csoportok között országosan. *A kis különbség és a nagyobb területek jobb földminősége azt indokolja, hogy a jövőben nem szükséges fenntartani a területi kategóriákat.* A különleges kategória elhagyása azonban nem lenne célszerű.

Sokan felvetették már azt a gondolatot, hogy a többszörös országos nyertesek versenyezzenek külön csoportban, míg azok, akik eddig helyezést nem értek el, induljanak külön. Két kategória lenne:

I. fokú versenykategória azok számára, akik eddig nem értek el helyezést;
II. fokú versenykategória azok számára, akik már helyezésben részesültek.

Ez a kategorizálás tehát induló besorolást követelne meg. Az utóbbi hét év számszerű eredménye szerint az I. kategóriába kb. 750, a II.-ba 222 termelészövetkezet kerülne. Az I. kategóriába az indulás feltételét (mondjuk 4500 pontot) előre meg kellene hirdetni. A versenyhelyezések számát a kategóriába besorolt termelészövetkezetek számával arányosan kellene meghatározni. Az arányok mértéke vita tárgyát képezheti. Az a termelészövetkezet, amelyik a II. fokozatban pl. 5 évig nem nyert el helyezést, a következő évtől — tehát a hatodiktól — kezdődően indulhatna az alacsonyabb kategóriában.

Másik tervezet: legyen két fokozatú verseny, de az

I. fokozatú versenyt a termelészövetkezetek területi szövetsége hirdesse és szervezze meg, a

II. fokozatú versenyt megrendezéséről gondoskodjon a Termelészövetkezetek Országos Tanácsa.

Az a termelészövetkezet, amelyik az első kategóriában helyezést ért el, a következő évben a másodikban indulhat. Az induló besorolást el kell készíteni ennél a javaslatnál is.

Felmerült az a gondolat is, hogy az I. fokozatú versenyt országgrészenként (Dunántúl, Duna—Tisza köze, Tiszántúl és Felvidék) kellene meghirdetni. A helyezések számát ennél a változatnál is arányosítani kellene a termelészövetkezetek számával és egyben meg kellene határozni a II. kategóriában való maradási időt is.

Megszervezhető a verseny előre megállapított „standard” pontszámok alapján is. Például minden évben a következő pontszámot elért termelészövetkezetek indulhatnának:

- az *I. fokozatú versenyben* 3000—4000 pontszám között,
- a *II. fokozatú versenyben* 4000—4500 pontszám között,
- a *III. fokozatú versenyben* 4500 pontszám felett.

A felsorolt javaslatokat egészítik ki a következő szempontok is: a kézi munkaerő-ellátottság legyen a csoportosítás meghatározója; induljanak a sűrű, a közepesen sűrű és a ritka tagságú szövetkezetek külön-külön csoportokban.

portban; hirdettessenek külön versenyt az objektív okok miatt meg nem erősödött szövetkezetek számára stb.

A népgazdasági ötéves tervek időszakának megfelelően kerülnének megrendezésre a *jubiláris versenyek*, amelyeket azok a termelőszövetkezetek nyernének el, amelyeknek az öt évi együttes eredményei kimagaslóak. A jubiléris versenyeket a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa rendezné meg.

Az országos versenyektől függetlenül helyileg tanácsos megrendezni az egyes tájak speciális termelési (paprika, hagyma, bor stb.) versenyét is, a termelőszövetkezeti területi szövetségek keretén belül.

Az elmondott javaslatok vitaindító jellegűek. Az a céljuk, hogy segítséget nyújtsanak egy olyan versenyszabály kidolgozásához, amely olyan győztes termelőszövetkezeteket jutalmaz, ahol a gazdálkodás színvonala és eredménye megfelel a korszerű követelményeknek.

Общегосударственное производственное соревнование венгерских кооперативов имеет за собой 15-летнее прошлое. За это время много раз изменялся метод оценки результатов соревнования. Введение нового хозяйственного механизма требует дальнейшего изменения правил соревнования. Автор вносит для этого предложения. Он считает, что кроме количественной оценки результатов ведения хозяйства на передний план должна попасть и качественная сторона, с обращением особого внимания на использование средств производства и повышение эффективности вложений. В интересах этого основой сравнения различных стоимостных показателей должны быть с одной стороны все средства производства кооператива (относя сюда и землю!), с другой — все затраты. Кроме этого, он считает необходимым применение таких показателей, которые показывают укрепление кооперативного характера кооперативов.

Der nationale Produktionswettkampf der ungarischen Produktionsgenossenschaften schaut auf eine mehr als 15 jährige Vergangenheit zurück. Während diesem Zeitraum hat sich die Methode der Bewertung der Wettkämpfe öfters verändert. Die Einführung des neuen Wirtschaftssystems erfordert auch die Weiterentwicklung der Wettkampfregelungen, und diesbezüglich gibt der Verfasser seine Vorschläge. Nach seiner Meinung soll ausser der Bewertung der Mengenergebnisse des Wirtschaftens auch die qualitätsmässige Seite in den Vordergrund treten mit besonderer Berücksichtigung auf die Auslastung der Produktionsmittel und auf die Effektivitätssteigerung der Aufwände. Zu diesem Zwecke soll die Projektionsgrundlage der verschiedenen Wertkennziffer einerseits der ganze Produktionsmittelbestand der LPG (einschliesslich der Boden), andererseits der ganze Aufwand sein. Ausserdem wird es noch für notwendig gehalten solche Kennziffer zu verwenden welche auch die Kräftigung des genossenschaftlichen Charakters der Produktionsgenossenschaften zeigen.

The national emulation of Hungarian co-operative farms on the field of production can look back already upon a past of more than 15 years. The methods of evaluation in this emulation several times have been modified within this period. The introduction of the new economic control system requires the further development of the emulation rules. Proposals on this subject are evolved by the author. He is of the opinion that in addition to the quantitative evaluation of farming results the qualitative aspect also has to come into prominence with special respect to production

means utilization and increasing the efficiency of inputs. In order to achieve this end the basis to which the various value-indices must be reflected should be the total pool of production means (including also land) on the one hand the total of inputs on the other. In addition he also requires the application of such indices which may show the consolidation of the co-operative character of farm enterprises.

Krekó Béla: Lineáris programozás. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1966. Terjedelme 558 oldal, ára: 72,— forint.

Oskar Lange: Optimális döntések. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1966. Terjedelme 287 oldal, ára: 41,— forint.

Erdei Ferenc—Enese László—Kalocsay Ferenc: Üzemi szervezet és üzemvezetés a szocialista mezőgazdaságban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1966.

Terjedelme 434 oldal, ára: 49,— forint.

A munka mérése és díjazása a termelészövetkezetekben, 2 kötet. Mezőgazdasági Könyvkiadó, 1967.

Terjedelme 702 oldal, ára: 44,— forint.

Békly László: Állatgondozók premizálása termelészövetkezetekben. Mezőgazdasági Könyvkiadó, 1967.

Terjedelme 157 oldal, ára: 10,— forint.

Nagy Sándor: A termelészövetkezeti gazdaságok ésszerű nagysága. Kossuth Könyvkiadó, 1967.

Terjedelme 148 oldal, ára: 18,— forint.

A Termelészövetkezetek Országos Kongresszusa. Kossuth Kiadó, 1967. Terjedelme 135 oldal, ára: 6,— forint.

Bacskay Zoltán—Krekó Béla: Matematikai alapismeretek. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1963.

Terjedelme 604 oldal, ára: 64,— forint.

Krekó Béla: Matrixszámítás. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, II. kiadás 1966. Terjedelme 376 oldal, ára: 51,— forint.

Szép Jenő: Analízis. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1965. Terjedelme 512 oldal, ára: 67,— forint.